

PRAWO O ADWOKATURZE

Komentarz

redakcja naukowa Piotr F. Piesiewicz

Radosław Baszuk, Wojciech Bergier
Małgorzata Eysymontt, Paweł Litwiński, Wojciech Marchwicki
Joanna Parafianowicz, Piotr F. Piesiewicz, Piotr Wiśniewski
Agnieszka Zemke-Górecka, Andrzej Zwara

KOMENTARZE

PRAWO O ADWOKATURZE

Komentarz

redakcja naukowa Piotr F. Piesiewicz

Radosław Baszuk, Wojciech Bergier
Małgorzata Eysymontt, Paweł Litwiński, Wojciech Marchwicki
Joanna Parafianowicz, Piotr F. Piesiewicz, Piotr Wiśniewski
Agnieszka Zemke-Górecka, Andrzej Zwara

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 maja 2023 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Hubert Izdebski

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów ustawy napisali:

Radosław Baszuk, Wojciech Marchwicki: art. 81–95n
Wojciech Bergier: art. 66–74, 97–99
Wojciech Bergier, Piotr F. Piesiewicz: art. 17–27, 29–36, 65
Małgorzata Eysymontt: art. 4a, 4c, 4d, 8a, 8b, 37–37b, 38–53, 63a, 64
Małgorzata Eysymontt, Joanna Parafianowicz: art. 16
Małgorzata Eysymontt, Piotr F. Piesiewicz: art. 3
Paweł Litwiński: art. 16a–16c
Wojciech Marchwicki: art. 6, 63
Joanna Parafianowicz: art. 1, 2, 4, 4b, 5, 7, 8, 28
Piotr F. Piesiewicz: art. 37c, 80
Agnieszka Zemke-Górecka: art. 75–79a
Andrzej Zwara, Piotr Wiśniewski: art. 9–15, 54–62, 100

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-459-0

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Wprowadzenie

Celem niniejszego komentarza jest dostarczenie aktualnej wiedzy na temat przepisów ustawy, orzecznictwa i stanowisk organów adwokackich, które pozwolą na dogłębną refleksję nad praktycznym aspektem funkcjonowania adwokatury w Polsce. Autorzy liczą, że opracowanie będzie ciekawe dla wszystkich zainteresowanych tematyką – nie tylko adwokatów, ale również aplikantów adwokackich, studentów oraz być może innych osób pragnących zgłębić tę problematykę. Prawo o adwokaturze trudno jednak omawiać bez nawiązywania do historii – od strony zarówno normatywnej, jak i doktrynalnej, co autorzy starali się ująć na kartach komentarza.

Polska adwokatura ma długą i złożoną historię, która sięga czasów przedrozbiorowych. W okresie rozbiorów Polski adwokatura nie była środowiskiem licznym, jednak przyczyniła się do utrzymania polskiej tradycji prawnej. Regulacje będące podstawą funkcjonowania adwokatury w Polsce odzwierciedlają bogatą i złożoną historię zawodu adwokata oraz zmieniające się potrzeby społeczeństwa i państwa. W ciągu ponad 100 lat istnienia adwokatury polskiej naturalnie można wyróżnić trzy okresy, tj. lata 1918–1939 (II Rzeczpospolita), lata 1945–1989 (okres PRL) oraz czasy od 1990 r. do dziś, które kształtowały obecną strukturę i zasady działania adwokatury.

W okresie 1918–1939, mimo ograniczeń wynikających z ówczesnych regulacji, adwokatura Polska rozwijała się dynamicznie i uległa zunifikowaniu. Jednak regulacja ustroju adwokatury była silnie uzależniona od sytuacji politycznej i społecznej ówczesnego Państwa Polskiego.

Dekret Naczelnika Państwa z 24.12.1918 r. dotyczący statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego¹, był ważnym krokiem w kierunku zjednoczenia adwokatury w Polsce po odzyskaniu niepodległości. Jego celem było stworzenie podstawowych ram prawnych dla funkcjonowania adwokatury na terenie dawnej Kongresówki oraz, od 1922 r., na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego. Jednakże dekret nie obejmował całego teryto-

¹ Dz.P.P.P. z 1918 r. Nr 22, poz. 75.

rium Polski, gdyż na terenach dawnych zaborów austriackiego i pruskiego obowiązywały w dalszym ciągu wcześniejsze regulacje – austriacka ustawa z 1868 r. oraz niemiecka ustawa z 1878 r. Prowadziło to do istnienia różnych systemów prawniczych w różnych częściach kraju, co stanowiło wyzwanie dla dążenia do zjednoczenia adwokatury.

Ważnym elementem dekretu było wprowadzenie dwuszczeblowej struktury samorządu adwokackiego, składającej się z izb adwokackich oraz Naczelnej Rady Adwokackiej. Celem wprowadzenia tej struktury było stworzenie ram organizacyjnych dla zawodu adwokackiego i zapewnienie samorządności zawodowej. Izby adwokackie były organami samorządowymi na szczeblu lokalnym i odpowiadały okręgom sądów apelacyjnych. Ich głównymi zadaniami były ochrona interesów zawodowych adwokatów, nadzór nad etyką zawodową oraz prowadzenie ewidencji adwokatów w swoim okręgu. Natomiast Naczelna Rada Adwokacka stanowiła organ reprezentujący interesy adwokatury na szczeblu krajowym, zajmowała się wykładnią przepisów statutu, przedstawicielstwem interesów palestry oraz czuwaniem nad jej honorem i powagą. Ponadto Naczelna Rada Adwokacka ustalała program zajęć i egzaminów dla aplikantów adwokackich, nadzorowała izby i rady adwokackie, rozpoznawała uchwały i zarządzenia izb i rad adwokackich oraz uchwały i wyroki w sprawach dyscyplinarnych zarówno w drodze instancji, jak i w drodze nadzoru. Ponadto dekret wprowadził regulacje dotyczące egzaminów adwokackich oraz warunków przyjmowania do adwokatury i aplikacji adwokackiej. Aplikant adwokacki musiał mieć ukończone studia prawnicze oraz odbyć dwuletni staż jako aplikant sądowy. Po spełnieniu tych wymagań, aplikant mógł przystąpić do egzaminu adwokackiego, który składał się z trzech części: pisemnej, ustnej oraz praktycznej. Osoba, która zdała egzamin adwokacki i została przyjęta do adwokatury, musiała złożyć przysięgę zobowiązującą ją do wierności Rzeczypospolitej Polskiej i przestrzegania prawa oraz etyki zawodowej. W przypadku naruszenia przepisów etyki zawodowej – adwokat lub aplikant adwokacki mógł zostać ukarany przez radę adwokacką, która miała do dyspozycji różne sankcje, takie jak upomnienie, nagana, grzywna lub zawieszenie prawa wykonywania zawodu na określony czas.

W 1932 r. dokonano ujednoczenia polskiego systemu adwokatury na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP z 7.10.1932 r. – Prawo o ustroju adwokatury². Rozporządzenie składało się ze 130 artykułów podzielonych na dziewięć rozdziałów regulujących m.in. warunki przyjęcia do adwokatury, prawa i obowiązki adwokatów, ustrój izb adwokackich i Naczelnej Rady Adwokackiej, a także odpowiedzialność dyscyplinarną. W stosunku do tymczasowego statutu z 1918 r., wprowadziło ono większy nadzór ze strony Ministra Sprawiedliwości i ograniczyło samorządność adwokacką. Zgodnie z rozporządzeniem adwokatura stanowiła jednostkę samorządu zawodowego, składała się z członków, tj. adwokatów i aplikantów adwokackich. Działalność samorządu ad-

² Dz.U. Nr 86, poz. 733.

wokackiego obejmowała m.in. wpis na listę adwokatów i aplikantów, nadzór nad etyką adwokacką, sądownictwo dyscyplinarne, polubowne rozstrzyganie sporów, kierowanie wykształceniem aplikantów, wyznaczanie obrońców i zastępców stron, administrację izby, a także przedstawicielstwo interesów zawodowych. Na listę adwokatów mógł być wpisany ten, kto posiadał obywatelstwo polskie, był nieskazitelnego charakteru, władał językiem polskim w słowie i piśmie, ukończył uniwersyteckie studia prawnicze z przepisanyymi w Polsce egzaminami, odbył aplikację adwokacką oraz złożył egzamin adwokacki. Natomiast zgodnie z tym aktem adwokat winien być rzecznikiem prawa i słuszności, obowiązki swego zawodu spełniać sumiennie i gorliwie, mając na względzie dobro państwa, okazywać poszanowanie dla sądów, urzędów oraz organów adwokatury, przestrzegać zasad honoru i koleżeństwa tudzież strzec powagi i godności adwokatury.

W siedzibie każdego sądu apelacyjnego istniała izba adwokacka, a samorząd adwokacki zajmował się listą adwokatów i aplikantów, nadzorem nad działalnością członków adwokatury, sądownictwem dyscyplinarnym, kierowaniem wykształceniem zawodowym aplikantów adwokackich, administracją izby i reprezentowaniem interesów zawodowych. Izby adwokackie i Naczelna Rada Adwokacka (NRA) miały osobowość prawną. Organami izby adwokackiej były: walne zgromadzenie adwokatów, rada adwokacka oraz sąd dyscyplinarny. Walne zgromadzenie wybierało członków rady adwokackiej, NRA, sądu dyscyplinarnego izby, zatwierdzało sprawozdania oraz uchwalało budżet izby. Radę adwokacką reprezentował dziekan, a jej skład zależał od liczby członków izby adwokackiej. Adwokaci podlegali odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenia i uchybienia godności stanu adwokackiego, Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej orzekał w sprawach dyscyplinarnych, a od wyroku można było odwołać się do Senatu Dyscyplinarnego przy Sądzie Najwyższym lub Sądu Dyscyplinarnego Odwoławczego przy NRA. Do zakresu działania Naczelnej Rady Adwokackiej należały następujące sprawy: nadzór nad działalnością rad adwokackich; rozstrzyganie zażaleń na uchwały rad adwokackich; ustalanie jednolitych zasad wytycznych wykonywania samorządu i zawodu adwokackiego oraz organizacji zawodowego kształcenia aplikantów; uchwalanie budżetu rocznego z oznaczeniem udziału w nim poszczególnych izb; wydawanie opinii o projektach ustaw na żądanie Ministra Sprawiedliwości. Naczelna Rada Adwokacka składała się z członków wybieranych przez walne zgromadzenia izb adwokackich i zajmowała się sprawami z zakresu nadzoru nad działalnością rad adwokackich, rozstrzyganiem zażaleń, określaniem zasad wykonywania samorządu i zawodu adwokata oraz organizacji kształcenia aplikantów. Wydział Wykonawczy NRA był organem wykonawczym i przygotowawczym. Nadzór nad samorządem adwokackim był sprawowany przez Ministra Sprawiedliwości. Naczelna Rada Adwokacka zobowiązana była do przysyłania do wiadomości Ministra Sprawiedliwości protokołów walnych zgromadzeń izb oraz posiedzeń rad adwokackich, Naczelnej Rady i Wydziału Wykonawczego, jak również sprawozdań rocznych wraz z zamknięciami rachunkowymi oraz regulaminy wewnętrzne rad adwokackich i NRA. Minister Sprawiedliwości

USTAWA

z 26.05.1982 r.

Prawo o adwokaturze

(Dz.U. z 2022 r. poz. 1184; zm.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1268)

DZIAŁ I

Przepisy ogólne

Art. 1. [Zadania i cechy advokatury]

- 1. Advokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa.**
- 2. Advokatura zorganizowana jest na zasadach samorządu zawodowego.**
- 3. Adwokat w wykonywaniu swoich obowiązków zawodowych podlega tylko ustawom.**
- 4. Tytuł zawodowy „adwokat” podlega ochronie prawnej.**

1. Przepis art. 1 pr. adw. obejmuje cztery kategorie zagadnień: cel powołania advokatury (ust. 1), zasadę jej organizacji (ust. 2), niezależność adwokata w wykonywaniu obowiązków zawodowych (ust. 3) oraz ochronę prawną tytułu zawodowego „adwokat” (ust. 4).
2. Przepis art. 1 komentowanej ustawy oraz jej tytuł skoncentrowane są na zadaniach advokatury, jej roli w społeczeństwie i *de facto* sensie istnienia zawodu adwokata opartego na kluczowych dla niego wartościach. Tym elementom podporządkowane są oraz ich realizacji służą przyjęte założenia ustrojowe i organizacyjne struktur samorządu adwokackiego.
3. Dla usystematyzowania treści przepisu art. 1 pr. adw. i uzasadnienia przyczyn, które legły u podstaw przyjętej przez ustawodawcę regulacji, zasadne jest przytoczenie uwag historycznych, które zachowały do dziś aktualność. W tym kontekście wspomnieć należy, że samorząd adwokacki funkcjonujący na zasadach zbliżonych do obecnie obowiązujących istnieje w Polsce od 24.12.1918 r., tj. od momentu, gdy niedługo po odzyskaniu przez kraj niepodległości Naczelnik Państwa Józef Piłsudski podpisał dekret o advokaturze – statut tymczasowy Palestry Państwa Polskiego¹. Ustanowił on wówczas samorząd adwokacki dwustopniowy, z radami adwokackimi, Naczelną Radą

¹ Dekret w przedmiocie statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego (Dz.P.P.P. z 1918 r. Nr 22, poz. 75).

Adwokacką, sądami dyscyplinarnymi, a ponadto gwarancją wolności słowa i pisma w wykonywaniu obowiązków zawodowych przez adwokata oraz ochroną tajemnicy zawodowej. Artykuł 4 statutu stanowił, że „adwokat winien być rzecznikiem prawa i słuszności. Winien poświęcić się obowiązkom swym z całą gorliwością i sumiennością, mając na względzie dobro publiczne, okazywać poszanowanie i posłuch dla sądów, urzędów i organów Palestry, przestrzegać zasad koleżeństwa, strzec nawet w życiu prywatnym powagi swego stanu i zachowywać się zgodnie z wymaganiami honoru i przyzwoitości”. Zgodnie zaś z art. 8 statutu: „Adwokat winien zachować tajemnicę co do wiadomości, otrzymanych z tytułu wykonywania swego zawodu i nie może być zmuszony do ich wyjawienia przed sądem lub jakąkolwiek władzą”. Choć aktualnie powinności te ujęte są za pomocą odmiennych sformułowań, refleksu wspomnianych słów upatrywać należy w art. 1, 5, 6 pr. adw. (zob. dalsze uwagi) oraz w Zbiorze Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu.

4. Obecnie obowiązujące Prawo o adwokaturze w centrum zainteresowania ustawodawcy stawia samą adwokaturę, nie zaś jej ustrój. Intencje ustawodawcy daje się wyczytać już na poziomie tytułu komentowanej ustawy, który odbiega od rozwiązań przyjętych historycznie. W poprzednio obowiązujących aktach prawnych² ustawodawca kładł nacisk na ustrój, organizację, strukturę samorządu zawodowego, nie zaś na adwokaturę jako taką. Ustawa obecnie obowiązująca skupiona jest natomiast na roli adwokatury i jej miejscu wśród podmiotów zaangażowanych w całokształt wymiaru sprawiedliwości, a nawet w społeczeństwie. Zmianę perspektywy ustawodawcy potwierdza także pierwsza jednostka redakcyjna aktu. Już bowiem w ust. 1 komentowanego przepisu wprowadzony jest kluczowy wyróżnik adwokatury względem innych zawodów prawniczych. Otóż adwokatura jest powołana nade wszystko do współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz kształtowaniu i stosowaniu prawa. Zob. także komentarz do art. 5 pr. adw.
5. Zmiana spojrzenia ustawodawcy na rolę adwokatury w systemie wymiaru sprawiedliwości i jej znaczenie dla społeczeństwa to rezultat zmian społecznych kontynuowanych wprawdzie w latach 80., lecz zapoczątkowanych jeszcze dekadę wcześniej, w szczególności dzięki ratyfikowaniu przez Polskę w 1977 r. Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167). Za jego sprawą w centralnym punkcie polskiego ustawodawstwa znalazło się zagadnienie ludzkiej godności, wolności i praw człowieka,

² Dekret w przedmiocie statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego, rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 7.10.1932 r. – Prawo o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 86, poz. 733), ustawa z 4.05.1938 r. – Prawo o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 33, poz. 289), ustawa z 27.06.1950 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 8, poz. 41 ze zm.) i ustawa z 19.12.1963 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 57, poz. 309 ze zm.).

a refleks tych zmian odnajdujemy w komentowanej ustawie³. Celowość takiego zabiegu ustawodawcy potwierdza także uzasadnienie projektu omawianej ustawy. Wskazano w nim, że „już tytuł ustawy «Prawo o adwokaturze» zrywa z dotychczasowym, zawężonym ustawowo przedmiotem regulacji, jakie z reguły wyrażało się zawsze określeniem: «(...) o ustroju adwokatury»⁴. Podkreślono również, że „miejsce i rolę adwokatury w systemie ochrony prawnej powinna wyznaczyć ustawa, normująca nie tylko sam ustrój adwokatury, ale także jej zadania programowe. Dlatego też art. 1 ust. 1 projektu stwierdza, że adwokatura powołana jest nie tylko do «udzielania pomocy prawnej», ale także do współdziałania w tworzeniu i stosowaniu prawa oraz ochrony praw i wolności obywatelskich. Niezbędna społecznie więź teorii z praktyką nakazuje uwzględniać doświadczenia adwokatury jako niepaństwowego, społecznego organu ochrony prawnej w procesie tworzenia prawa, tak samo jak i w kształtowaniu jego wykładni. Sztuczne rozdzielenie dziedzin tworzenia prawa, jego wykładni i praktycznej realizacji powodowało niedostateczne wykorzystanie obserwacji nad rzeczywistym funkcjonowaniem prawa w kierunku doskonalenia systemu prawnego⁵».

6. Ustęp 1 komentowanego przepisu, stanowiący, że adwokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, inkorporuje ideę praw i wolności obywatelskich wyrażoną w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych i powierza adwokatom powinność współdziałania w ich ochronie oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa.
7. W piśmiennictwie podnosi się, że przekształcenie tych wartości z enigmatycznej i różnie interpretowanej normy politycznej i publicystycznej w uniwersalną normę prawną wiązało się z powierzeniem jej wykonania prawnikom, zarówno wykonującym zawód w sferze decyzyjnej, jak i adwokaturze, jako środowisku utożsamianemu z ochroną lub pomocą prawną⁶.

³ Strony Paktu powołały się na uznanie w Karcie Narodów Zjednoczonych przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków wspólnoty ludzkiej, stanowiących podstawę wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie, uznały, że prawa te wynikają z przyrodzonej godności osoby ludzkiej, że zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka ideał wolnej istoty ludzkiej korzystającej z wolności obywatelskiej i politycznej oraz wyzwolonej od lęku i niedostatku może być osiągnięty tylko wówczas, kiedy zostaną stworzone warunki zapewniające każdemu korzystanie z praw obywatelskich i politycznych oraz gospodarczych, społecznych i kulturalnych, że na sygnatariuszach Paktu spoczywa obowiązek popierania powszechnego poszanowania i przestrzegania praw i wolności człowieka oraz że jednostka ludzka, mająca obowiązki w stosunku do innych jednostek i w stosunku do społeczności, do której należy, powinna dążyć do popierania i przestrzegania praw uznanych w Pakcie.

⁴ K. Łojewski, *Adwokatura a ochrona praw i wolności obywatelskich*, „Palestra” 1988/11–12, s. 12.

⁵ K. Łojewski, *Adwokatura...*, s. 12. Zob. także A. Rościszewski, *Rozważania na temat prawa o adwokaturze z 1982 r.*, „Palestra” 2012/5–6, s. 19, oraz J. Szczęśny, *Szansa mimo wszystko*, „Palestra” 2012/5–6, s. 23.

⁶ K. Łojewski, *Adwokatura...*, s. 12.

8. Trafnie wskazał F. Payen, że: „Odkąd spory między ludźmi przestały być rozstrzygane siłą, istnieją adwokaci. Ustawy rozwekłe czy treściwe są w rzeczywistości zawsze niejasne, zawsze niezupełne. Nie podobna rozstrzygnąć w kilku formułach niezliczonych zatargów, jakie powstać mogą między ludźmi. Jak można zresztą wszelkie je przewidzieć? Wszędzie, gdzie istnieje tekst ustawy, musi przede wszystkim istnieć sędzia, który go wykląda i stosuje do rzeczywistych potrzeb. A wszędzie, gdzie istnieje sędzia, potrzeba przynajmniej dwóch adwokatów”⁷. Choć niektóre z poglądów autora, w szczególności te odnoszące się do kwestii odpłatności za usługi adwokackie, nie są aktualne, niewątpliwie ten zacytowany trafnie oddaje sens istnienia adwokackiej profesji (niesienie pomocy prawnej podmiotom o sprzecznych stanowiskach). Autor stoi także na stanowisku, że moment, w którym ludzkość doszła do uświadomienia sobie tego, że nie może być mowy o prawidłowym wymiarze sprawiedliwości, jeśli tym, którzy mają stanąć przed sądem, nie zapewni się należytej obrony, był momentem narodzin sztuki obrończej, której stopniowy rozwój doprowadził z kolei do wytworzenia się zawodu ustawowo powołanego do wnoszenia obron przed sądami, a następnie do zastępowania stron w sporach cywilnych⁸.
9. S. Janczewski podkreśla, że zaszczytny związek adwokatury z wymiarem sprawiedliwości nakłada na członków zawodu adwokackiego obowiązki znacznie wykraczające poza techniczne zagadnienia obrony lub prowadzenia sprawy (co zdaje się wyrażone w zasadzie adwokackiej niezależności), zaś adwokata określa mianem ważnego współczynnika wymiaru sprawiedliwości oraz gwaranta zdrowego ładu społecznego i porządku we wszystkich dziedzinach życia państwowego, społecznego i gospodarczego⁹.
10. Pierwszym celem istnienia adwokatury wskazanym w komentowanym przepisie jest udzielanie pomocy prawnej, przez które to pojęcie (niebudzące wątpliwości interpretacyjnych) rozumieć należy specjalistyczną usługę świadczoną w celu ochrony prawnie chronionych interesów danego podmiotu (osoby fizycznej, podmiotu gospodarczego, jednostki organizacyjnej – art. 4 ust. 2 pr. adw.). Realizowanie tego celu polega na zapewnieniu jednostkom dostępu do profesjonalnych usług adwokackich poprzez należyte realizowanie obowiązków przewidzianych przepisem art. 3 pr. adw.¹⁰ (zob. także komentarz do art. 3 pr. adw.).
11. Przez pojęcie świadczenia pomocy prawnej ustawodawca rozumie w szczególności udzielanie porad prawnych, sporządzanie opinii prawnych, opracowywanie projektów aktów prawnych oraz występowanie przed sądami i urzędami (zob. komentarz do art. 4).

⁷ F. Payen, *O powołaniu adwokatury i sztuce obrończej*, Sopot 2017, s. 41.

⁸ F. Payen, *O powołaniu...*, s. 41.

⁹ S. Janczewski, *Godność zawodu*, „Palestra” 1959/6, s. 4.

¹⁰ Wyrok NSA z 29.11.1991 r., II SA 942/91, CBOSA.

12. Realizowanie celu, jakim jest udzielanie pomocy prawnej, polega na świadczeniu pomocy prawnej przez adwokatów wykonujących zawód w ramach prawa oraz zgodnie z regulami wynikającymi z zasad etyki adwokackiej i godności zawodu¹¹ w ramach określonych przepisem art. 4 pr. adw. Indywidualna pomoc prawna może być świadczona przez adwokatów:
- 1) odpłatnie – na podstawie zawartej z klientem umowy i na zasadzie stawek rynkowych (art. 16 pr. adw.), lub
 - 2) z urzędu w oparciu o postanowienie sądu o ustanowieniu dla strony pełnomocnika z urzędu albo poprzez wyznaczenie adwokata na obrońcę dla podejrzanego lub oskarżonego przez okręgową radę adwokacką z uwzględnieniem stawek minimalnych wynagrodzenia wynikających z rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie.
13. Adwokatura udziela pomocy prawnej także przez współdziałanie w organizowaniu udziału adwokatów w systemie nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej, a także świadczeniu pomocy prawnej z urzędu (na podstawie przepisów właściwych ustaw proceduralnych).
14. Nieodpłatna pomoc prawna została zdefiniowana w art. 3 u.n.p.p. Warto podkreślić, że pomoc prawna w rozumieniu wspomnianej ustawy mieści się wprawdzie w granicach ujętych regulacją art. 4 tej ustawy, jednakże precyzuje obszary pomocy prawnej, w których obywatel – korzystający z systemu nieodpłatnej pomocy prawnej – ma prawo oczekiwać wsparcia.
15. Pomoc prawna świadczona przez adwokatów w każdym przypadku ma charakter profesjonalny (miernik staranności uwzględniający zawodowy charakter tej działalności). Adwokat posiada fachową wiedzę i w oparciu o obowiązujące przepisy zobowiązany jest do ponadprzeciętnej dbałości o interesy strony, którą reprezentuje. Zatem to, co mogłoby ująć uwadze podmiotu niedysponującego profesjonalną wiedzą prawniczą z powodu błędnej interpretacji działań sądu, nie powinno ująć uwadze wykonującego zawód adwokata, który swoje czynności obowiązany jest podejmować zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa¹².
16. Kolejnym zadaniem adwokatury wynikającym z art. 1 ust. 1 pr. adw. jest współdziałanie w ochronie praw i wolności obywatelskich. Zdekodowanie tego celu wymaga szerszego omówienia oraz odwołania się do obecnie obowiązującej Konstytucji RP.

¹¹ Z. Krzemiński, *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz*, Kraków 2006, rozdz. V „Stosunek do klientów”.

¹² Postanowienie WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 19.12.2016 r., II SA/Go 741/15, LEX nr 2179012.

Rozdział II Konstytucji RP zawiera wyczerpujący katalog praw i wolności, lecz odnosi się do praw nie tylko obywatela, lecz szerzej – człowieka. Brak racjonalnych argumentów za tym, aby adwokatura była powołana do współdziałania w zakresie innym niż wskazany w tym rozdziale Konstytucji RP, tym bardziej że pośród praw i wolności obywatelskich niewątpliwie kluczową rolę odgrywa zagadnienie godności człowieka (art. 30 Konstytucji RP). Zasada ochrony godności człowieka jest istotna dla ustalenia istoty, treści i granic wszelkich praw i wolności, a jej wartość bardziej niż koncepcja sprawiedliwości nadaje się do urzeczywistnienia postulatów związanych z zaspokojeniem podstawowych potrzeb człowieka. Istotna jest zwłaszcza w odniesieniu do pozaszanowania godności jednostki, której adwokat broni przed omnipotencją państwa i prawa, a której godność w toku postępowania prawnego może być niekiedy naruszana¹³. Stwierdzić należy zatem, że adwokatura, wbrew dosłownemu brzmieniu ustawy, powołana jest nie tylko do współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich, lecz także w ochronie praw i wolności człowieka, przy czym uzasadnienie tego poglądu wynika z faktu, że Prawo o adwokaturze, jako akt wcześniejszy od aktualnie obowiązującej Konstytucji RP, czerpie wprost z nomenklatury przyjętej w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych.

17. Literalne brzmienie przepisu każe w pierwszej kolejności zadać pytanie o to, co ustawodawca miał na myśli, posługując się określeniem „współdziałanie”, zważywszy na fakt, że regulacja nie zawiera spodziewanego dopełnienia. Postawić wobec tego należy pytanie, z kim zatem adwokatura powinna współpracować w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, skoro krąg tych podmiotów nie został wskazany. Jednocześnie należy zauważyć, że ustawodawca umiejscawia adwokatwę pośród innych organów ochrony prawnej, do których Konstytucja RP zalicza także Najwyższą Izbę Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji. Każdy z tych podmiotów uprawniony jest jednakże do podejmowania samodzielnych aktywności w ramach przysługujących mu kompetencji.
18. Wspomniane współdziałanie odnosi się do dwóch obszarów: ochrony praw i wolności obywatelskich oraz kształtowania i stosowania prawa. W ten sposób ustawodawca wskazuje nie tylko kierunek kształtowania praw i wolności obywatelskich, lecz także konkretne rozwiązania z tego obszaru, w których realizowaniu adwokatura powinna brać udział. Polega ono na wpływaniu na stosowanie prawa przez sądy, podnoszeniu standardów w tym zakresie i oddziaływaniu na ustawodawcę w obszarze stanowienia prawa. Rola adwokatury polega więc na obronie demokracji, praw człowieka i obywatela oraz samorządności, a także na podejmowaniu w tym zakresie współpracy z samorządami zawodów prawniczych, innymi środowiskami prawniczymi oraz organami

¹³ F. Rymarz, *Idea powołania adwokackiego i misji adwokatury* (Głos w dyskusji na 100-lecie samorządu adwokackiego), „Palestra” 2017/12, s. 15–22.

samorządowymi i państwowymi¹⁴. Współdziałanie adwokatury w obu wymienionych w przepisie obszarach może polegać m.in. na udzielaniu pomocy prawnej i tym samym na wpływaniu na realizowanie przez obywateli ich obowiązków wobec państwa lub oddziaływaniu na interpretowanie przez sądy rozmaitych instytucji prawnych czy nawet – na sposób, w jaki ustawodawca postrzega zakres pojęciowy praw i wolności obywatelskich, których rozumienie jest ściśle powiązane ze zmianami, jakie zachodzą w społeczeństwie. Niezbędna do tego jest pełna niezależność adwokatury.

19. Współdziałanie adwokatury z wymienionymi wyżej instytucjami w celu wskazanym w art. 1 ust. 1 pr. adw. polegać może także na wielu różnorodnych aktywnościach – zarówno tych, do których podjęcia znajduje umocowanie wprost w ustawie, np. opiniowanie przez Naczelną Radę Adwokacką projektów ustaw oraz aktów wykonawczych (art. 58 pkt 9 pr. adw.), jak i tych, do podejmowania których Rada odnajduje podstawę prawną w innych aktach, np. w regulaminie działania organów adwokatury i organów izb adwokackich uchwalonym przez Krajowy Zjazd Adwokatury¹⁵. Wymienić tu można m.in. tworzenie komisji i zespołów działających przy Naczelnej Radzie Adwokackiej i okręgowych radach adwokackich, a także:

- 1) składanie tzw. opinii *amicus curiae*, czyli opinii przyjaciela sądu, jako formy wyrażenia opinii co do prawa lub faktów w danym postępowaniu – w szczególności tryb ten używany jest w celu wsparcia organu orzekającego w rozpoznaniu sprawy z uwzględnieniem argumentacji samorządu zawodowego, wynikającej z wykonywania jego ustawowych kompetencji. Zaznaczyć należy, że instytucja *amicus curiae* nie jest przedmiotem regulacji ustawowej (z wyjątkiem przepisu art. 63 k.p.c., mogącego znaleźć zastosowanie do Naczelnej Rady Adwokackiej), ale znana jest praktyce, w której możliwe jest złożenie opinii zarówno w sądzie powszechnym, jak i w Naczelnym Sądzie Administracyjnym, Sądzie Najwyższym oraz Trybunale Konstytucyjnym;
- 2) tworzenie w zależności od potrzeb stałych lub doraźnych komisji i zespołów (§ 6 ust. 3 i 4 powyższego regulaminu);
- 3) powołanie do życia Ośrodka Badawczego Adwokatury im. adwokata Witolda Bayera, będącego jednostką organizacyjną Naczelnej Rady Adwokackiej, zajmującą się badaniami nad tworzeniem i stosowaniem prawa oraz badaniami historii adwokatury i popularyzacją wiedzy o adwokaturze, wydawanie miesięcznika „Palestra”, tj. najstarszego, ukazującego się z krótkimi przerwami od ponad 100 lat, periodyku prawniczego wydawanego przez środowisko adwokackie, oraz kwartalnika „Młoda Palestra”.

¹⁴ Zob. uchwała nr 1 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Adwokatury w obronie demokracji, praw obywatela i samorządności Warszawa, 6 marca 2010 r. „Palestra” 2010/3, s. 296, podkreślił niezbędną rolę adwokatury w obronie demokracji, praw obywatela i samorządności.

¹⁵ Tekst jednolity regulaminu działania organów adwokatury i organów izb adwokackich zawarto w obwieszczeniu stanowiącym załącznik do uchwały nr 56/2022 Naczelnej Rady Adwokackiej z 13.03.2022 r., <https://wsd.adwokatura.pl/rejestry/show/regulamin-dziaania-organlw-adwokatury-i-organlw-izb-adwokackich-27> (dostęp: 13.02.2023 r.).

W publikacji w sposób kompleksowy omówiono regulacje ustawy – Prawo o adwokaturze, z uwzględnieniem jej zmian przyjętych w ciągu ostatnich lat. Komentarz do przepisów został uzupełniony o przegląd orzecznictwa sądowego, poglądów doktryny oraz stanowisk organów adwokackich.

Autorzy w niezbędnym zakresie wskazują na rys historyczny instytucji adwokatury, zarówno od strony normatywnej, jak i doktrynalnej. Umożliwiają dzięki temu zrozumienie, jak adwokatura i jej regulacje prawne ewoluowały wraz z historią Polski.

Szczególnie interesujące dla czytelników będzie omówienie zagadnień dotyczących m.in.:

- wykonywania zawodu adwokata,
- funkcjonowania samorządu adwokackiego,
- odbywania aplikacji adwokackiej,
- orzecznictwa dyscyplinarnego.

Publikacja jest przeznaczona przede wszystkim dla adwokatów i aplikantów adwokackich, studentów prawa oraz innych osób zainteresowanych prawniczym aspektem tej profesji.

Piotr F. Piesiewicz – adwokat, profesor Uniwersytetu SWPS; w 2022 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk prawnych na podstawie osiągnięć naukowych i książki pt. *Prawne i etyczne aspekty reklamy adwokatów*; autor pierwszych w Polsce kursów nauczania umiejętności prawnych dla studentów prawa; członek m.in. Association of Law Teachers, Polskiego Stowarzyszenia Prawa Europejskiego, Polskiego Towarzystwa Prawa Prasowego, Global Alliance for Justice Education (GAJE) oraz International Association of Legal Ethics; autor wielu publikacji naukowych dotyczących różnych aspektów prawa, takich jak prawo reklamy, prawo własności intelektualnej, prawo mediów, prawo karne czy prawo cywilne.

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ZAMÓWIENIA:
INFOLINIA: 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

